

Een tweede familie voor AMV's

Informele ondersteuning voor jonge vluchtelingen die zonder ouders in Nederland zijn

Werkwijzer voor gemeenten en organisaties in zorg en welzijn

Inhoud

Inleiding	3
Waarom is een tweede familie belangrijk voor AMV's?	4
Wat is <i>Mijn Tweede Familie</i> en wat levert het op?	6
Hoe zet je <i>Mijn Tweede Familie</i> succesvol in?	9
Uitvoerende organisatie	9
Selectie en intakegesprek jongeren	10
Werving en intakegesprek gezinnen	10
Matching	11
Start van het project	12
Wat hebben gezinnen nodig?	13
Hulpmiddelen voor gezinnen	15
Bijlage 1 Ervaringen in Amersfoort	16
Bijlage 2 Documentatie SOVEE	19

Inleiding

Alleenstaande minderjarige vreemdelingen (AMV's) zijn kinderen die zonder ouders of voogd in Nederland asiel aanvragen¹. Velen van hen komen uit Syrië, Afghanistan en Eritrea. Deze jongeren ontvluchtten hun land zonder hun familie of ouders. Voor veel AMV's die hier zonder hun ouders of familie opgroeien, is het moeilijk om in Nederland een nieuw leven op te bouwen. Goede begeleiding is dan ook heel erg belangrijk. Een tweede familie kan een waardevolle aanvulling zijn in de begeleiding van deze jongeren; een Nederlands gezin dat een AMV ondersteunt bij het opbouwen van een zelfstandig bestaan.

In het ideale geval krijgen alle AMV's zo'n tweede familie. Een gezin waar de AMV welkom is, hulp krijgt bij het huiswerk maken en het regelen van praktische zaken, maar waar hij ook lekker op de bank mag hangen en zijn verhaal kwijt kan. Mensen die je leren koken, meedenken over de aanschaf van een fiets. Mensen die het gemis van de ouders een klein beetje kunnen compenseren. Mensen om op te rekenen.

Hoe geef je als gemeente in samenwerking met aanbieder(s) van zorg of welzijn een aanbod voor alleenstaande minderjarige vreemdelingen (AMV's) zoals *Mijn Tweede Familie* vorm? In deze handreiking vind je een werkwijze met handvatten en tips voor gemeenten én organisaties in zorg en welzijn.

¹ <https://www.vluchtelingenwerk.nl/feiten-cijfers/alleenstaande-minderjarigen#>

Waarom is dit aanbod belangrijk voor AMV's?

Een AMV krijgt tot zijn 18e jaar opvang, huisvesting en intensieve begeleiding van NIDOS², COA³ en contractpartners van Nidos (jeugdhulpaanbieders). Na zijn 18^e verjaardag ligt de verantwoordelijkheid voor begeleiding, inkomen en huisvesting bij de gemeenten.

Een ex-AMV moet dan zelfredzaam zijn en heeft veel verantwoordelijkheden zoals::

- zelfstandig kunnen wonen
- beheren van de eigen financiën
- vinden van school, werk of stage
- bewaken van de eigen grenzen (bijvoorbeeld rond seksualiteit, alcohol en/of drugs)
- vinden van de weg binnen de Nederlandse gezondheidszorg
- actief deelnemen aan het inburgeringsproces

Moeizame integratie en vastlopen in systeem

De investering voor zijn 18^e verjaardag is helaas vaak te kort om te zorgen voor een stevige basis en toekomstperspectief. In lokale situaties zie je zeker succesvolle voorbeelden van jongeren die zich goed redden, maar er zijn ook zorgwekkende situaties waarbij het niet goed gaat met deze jongeren. Ze bouwen bijvoorbeeld stress op omdat ze zorgen hebben over (achtergebleven) familie, te weinig geld om van rond te kunnen komen, geen netwerk en dagbesteding zoals school of werk. Ook is er soms sprake van gedragsproblemen en speelt het risico van schulden, problemen met relatievorming en seksualiteit (zwangerschap/abortus, prostitutie) en met alcohol- en drugsmisbruik. De indruk bestaat dat vanaf 2015⁴ een grote groep van ruim 2500 AMV-jongeren die 18 werd, naar schatting (landelijk en totaal), moeizaam integreert, zich eenzaam voelt en vast dreigt te lopen in het ingewikkelde Nederlandse systeem van zorg, inkomen, scholing en wonen.

² NIDOS voert als onafhankelijke (gezins-)voogdij instelling, op grond van de wet, de voogdijtaak uit voor Alleenstaande Minderjarige Vreemdelingen.

³ Centraal Orgaan Opvang: Asielzoekers hebben bij aankomst in Nederland recht op opvang vanaf het moment dat ze asiel aanvragen totdat ze een verblijfsvergunning hebben of Nederland moeten verlaten. Het COA vangt hen op in opvangcentra, biedt basisvoorzieningen en begeleidt hen naar hun toekomst in Nederland of daarbuiten.

⁴ Op basis van inschatting van NIDOS

Extra ondersteuning nodig

Sommige AMV's hebben extra ondersteuning nodig om zich staande te kunnen houden in deze voor hen complexe maatschappij. Om AMV's en ex-AMV's (18-plussers) te ondersteunen in hun participatie en zelfredzaamheid, is een integrale en preventieve aanpak een vereiste. Na de decentralisaties hebben gemeenten een duidelijkere rol gekregen in het ondersteunen van alle kwetsbare jongeren en dus ook deze categorie vluchtelingenjongeren. Tijdig investeren in deze jongeren heeft positieve effecten op integratie/ participatie en het voorkomen van (dure) zorg en (langdurige) kosten voor inkomen.

Wat is Mijn Tweede familie en wat levert het op?

Bij *Mijn Tweede Familie* wordt een gezin aan een AMV gekoppeld. Ze zien elkaar minstens één keer per week. Gewoon op een middag aan de keukentafel bij een kopje thee de dag doornemen of in alle rust huiswerk maken. Een keertje aanschuiven bij het avondeten en daarna gezellig op de bank voor de tv. Of een zondagmiddag mee met een uitje. Gewone, alledaagse familieaangelegenheden zijn voor deze jongeren heel waardevol en dragen bij aan ontspanning en een gevoel van geborgenheid. Daarnaast richt de ondersteuning van het gezin zich op huiswerkondersteuning, opleidingskeuze en het vinden van een leerwerkplek.

“Ik wil graag dingen zelfstandig doen. In het begin is iets soms moeilijk. Als iets niet lukt, is het fijn om mensen te hebben die ik om advies kan vragen.”

Mijn Tweede Familie is een preventief aanbod. Het is handig om te starten met het leggen van contact tussen de AMV en het Nederlandse gezin als de jongere nog geen 18 jaar is, zodat er al een band is opgebouwd voordat een aantal zaken in het leven van de jongere gaat veranderen. Denk hierbij aan verhuizing, wisseling van begeleiding, etc. Maar ook op latere leeftijd starten is mogelijk; het belangrijkste is dat jongeren ondersteuning krijgen bij hun stappen naar volwassenheid.

“Ik ben nieuw hier. Ik ken de Nederlandse cultuur niet, ik heb weinig contact met Nederlandse mensen en ik wil graag beter Nederlands leren. Een tweede familie is voor mij belangrijk. Ze kunnen mij helpen om het leven in Nederland te begrijpen en helpen bij dingen als ik straks zelfstandig woon. Ik vind het fijn als ze mij advies kunnen geven als ik iets moet regelen of kopen. Maar het is ook leuk om naar een tweede familie te gaan voor de gezelligheid.”

In Amersfoort heeft *Mijn Tweede Familie* twee jaar gedraaid vanuit SOVEE⁵ (2017-2019). Zowel de jongeren, de gezinnen als de school en ook de andere samenwerkingspartners in Amersfoort zien de tweede familie als positief en cruciaal voor de ontwikkeling van deze groep jongeren in Nederland. Voor de AMV's is de tweede familie een plek gebleken waar ze zich thuis voelen en waar ze de taal veel

⁵ <https://www.sovee.nl/>

beter hebben geleerd. De familie biedt hen gezelligheid en steun, zowel praktisch als emotioneel. Het vermindert de stress die al deze jongeren hebben. De bezoeken zorgen ervoor dat ze even hun zorgen vergeten, wat essentieel is voor hun welbevinden. Ook benoemen de jongeren dat ze het fijn vinden om van de tweede familie advies te krijgen over verschillende zaken waar ze in het dagelijks leven tegenaan lopen. En dat de tweede familie hen vaak helpt met schoolse zaken zoals het maken van huiswerk of het meedenken over welke opleiding iemand kan gaan doen. Kortom, de tweede familie heeft hen geholpen bij het opbouwen van hun leven in Nederland.

Ervaring scholen

Scholen benoemen dat de aanwezigheid van de familie zorgt voor minder stress bij bijvoorbeeld verhuizingen. Minder stress resulteert in minder afwezigheid op school. Ook wordt vaak aangegeven dat de tweede familie helpt met huiswerk, dat zij helpen bij het begrijpelijk maken van opdrachten, dat er duidelijk een positieve invloed is op het begrip van de Nederlandse taal en het spreken van het Nederlands. En er gaat van de familie vaak een positieve stimulans uit naar het behalen van een diploma.

“Het gezin is de eerste brug naar Nederlandse contacten. In een heel veilige omgeving kan de leerling kennis maken, oefenen in het praten/omgaan met Nederlanders. Dit zorgt voor meer zelfvertrouwen om ook contact te maken met andere Nederlanders.”

“Ik merk wel dat er gesprekken worden gevoerd, er is dus zeker een positieve invloed van de tweede familie op het Nederlands. Ze praten samen over de toekomst en stimuleren de jongere om naar school te gaan.”

Ervaring gezinnen

Ook de gezinnen hebben het idee dat zij zelf veel meerwaarde konden bieden aan de jongere om wegwijst te worden in de Nederlandse samenleving en de taal beter onder de knie te krijgen. Dat geldt ook bij het ondersteunen van het schoolproces door bijvoorbeeld huiswerkbegeleiding en contact met docenten. Ze geven tevens aan dat zij en hun kinderen zijn verrijkt door de komst van de jongere; ze zijn zich bewust geworden van hoe bevoordeeld ze waren, ze hebben veel geleerd over de cultuur van de jongere (en ook over de eigen cultuur) en ze hebben simpelweg een lief persoon in hun leven erbij gekregen.

“S is ontzettend lief voor onze zoon, ze speelt graag met hem, maakt grapjes. Ze hebben echt plezier samen, mooi om te zien.”

De gezinnen geven aan zich voldoende toegerust te voelen om ondersteuning te bieden aan deze jongeren. Ook al ging het opstarten van de trajecten en het vinden van een weg in de communicatie met de jongere niet zonder slag of stoot. Dat geldt ook voor de samenwerking met de enorme hoeveelheid aan instanties en personen die betrokken is bij de jongere. Hier moet de uitvoerende organisatie van te voren al rekening mee houden en goed over nadenken.

Gezinnen gaven duidelijk aan geen behoefte te hebben aan een (verplichte) training om geen onnodige drempels op te werpen voor deelname. Wel hebben zij de uitwisseling met andere tweede families, de

ondersteuning vanuit SOVEE, de intervisieavond en thema-avonden als zeer waardevol (en onontbeerlijk) ervaren.

Al met al kunnen we stellen dat het pilotproject *Mijn Tweede Familie* succesvol is en dat het aanbeveling verdient om dit aanbod voort te zetten in Amersfoort én in andere gemeenten in Nederland waar (voormalig) AMV's wonen.

“Wij hebben een voorrecht vind ik. We hebben een goede jeugd gehad, we zijn hoog opgeleid, we zijn gezond, alles is geregeld, huis, kind. Alles is gewoon voor elkaar. Ik vind het heel waardevol dat we dit kunnen doen. Dat er gewoon een levenslange vriendschap kan ontstaan. Zij brengt ons ook zo veel, we leren van haar cultuur. We zouden haar echt niet willen missen, ze is echt een belangrijk persoon in ons leven. Ik maak me ook echt minder druk om dingen, dan denk ik, moet je dat meisje zien. Ze is ontzettend zorgzaam, lief en zelfstandig. Wij hebben grote bewondering voor haar. Ze is zo sterk!”

Hoe zet je Mijn Tweede Familie succesvol in?

Een aanbod als *Mijn Tweede familie* bestaat uit verschillende aspecten:

- Uitvoering door een organisatie die ervaring heeft in het werken met vrijwilligers en het begeleiden van jongeren (bijvoorbeeld Welzijn in combinatie met jongerenwerk).
- Een zorgvuldige selectie van en intake met jongeren.
- Een zorgvuldige intake met gezinnen.
- Een goede matching tussen jongere en gezin.
- Een goede monitoring van de trajecten en ondersteuning van de gezinnen.

Daarnaast is het belangrijk om de volgende voorwaarden mee te nemen:

- De jongeren wonen niet bij de gezinnen, maar hebben eigen woonruimte. Net als bij andere jongeren die op kamers gaan, hebben zij behoefte aan een gezin waarop ze terug kunnen vallen.
- Gezien de kwetsbaarheid van de doelgroep en de mogelijke zwaarte van de problematiek waar de gezinnen mee te maken kunnen krijgen, is er vanuit de organisatie een professionele 'achterwacht' nodig om ondersteuning te kunnen bieden.
- De gezinnen moeten zorgvuldig voorbereid worden; ook is het aan te raden om uitwisselingsbijeenkomsten, intervisiemomenten en thema-avonden te organiseren.
- Het is aan te raden om met de gezinnen en jongeren duidelijke afspraken te maken over hoe vaak zij elkaar zien (in ieder geval één keer per week op een vaste dag). Vooral in het begin van het traject is het belangrijk dit gestructureerd te doen om het contact goed op gang te krijgen.
- De duur van de trajecten is variabel met een minimum van één jaar. Jongere en steungezin besluiten in onderling overleg of en zo ja wanneer zij een traject willen afronden.
- In principe stopt na een jaar de ondersteuning vanuit de organisatie. Is er toch behoefte aan ondersteuning, dan wordt er samen gekeken wat de organisatie nog kan betekenen.

De uitvoerende organisatie

Het is belangrijk dat een professionele organisatie die ervaring heeft met vrijwilligers en/of jeugdhulpverlening (bij voorkeur met beiden) *Mijn Tweede Familie* neerzet. Om *Mijn tweede familie* te laten slagen moet er aandacht zijn voor:

- de selectie van de jongeren
- de werving van de gezinnen
- de matching tussen jongere en gezin
- het monitoren van het 'traject' tussen jongere en gezin en het ondersteunen van de gezinnen.

Professionele organisaties met genoemde ervaring kunnen bovenstaande aandachtspunten oppakken. Binnen die organisatie is het aan te raden dat een vaste contactpersoon het programma uitvoert. In Amersfoort voerde SOVEE Mijn tweede familie uit. SOVEE heeft veel ervaring met het ondersteunen van jongeren door vrijwillige coaches. Hun coachingsprojecten richten zich primair op de schoolloopbaan van jongeren met aandacht voor sociaal-emotionele ontwikkeling, sociale contacten, taal, vrijetijdsbesteding en maatschappelijke redzaamheid. Binnen hun trajecten besteden zij veel aandacht aan ondersteuning van coaches (training, intervisie, hulp op afroep) en aan een optimale match tussen jongere en coach.

Tip

Degene die de contacten heeft met de jongere en gezinnen, kan het beste iemand zijn met een achtergrond in de hulpverlening/begeleiding van jongeren, met ervaring in cultuursensitief werken en het werken met vrijwilligers.

Selectie en intakegesprek jongeren

Een zorgvuldige selectie van jongeren voor dit aanbod is belangrijk. Jongeren moeten gemotiveerd zijn en baat hebben bij een lichte vorm van (informele) ondersteuning. Een tweede familie is niet passend als er sprake is van gedragsproblemen of ernstige andersoortige problematiek bij de jongere; het moet wel behapbaar blijven voor de familie. Is er sprake van problematiek dan wordt de jongere verwezen naar professionele hulp en komt (op dat moment nog) niet in aanmerking voor een tweede familie. In Amersfoort selecteerden verschillende (jeugd)hulporganisaties en Nidos in overleg met scholen (ISK, mbo's) jongeren die baat hebben bij een tweede familie. Zij hielden een of meerdere gesprekken met de verwijzende organisatie en met individuele jongere om duidelijk zicht te krijgen op de wensen en verwachtingen van de betreffende jongere.

Tip

Vraag aan de jongeren om toestemming om contact te leggen met de school en andere betrokken organisaties/instanties. De 'gezinsouders' kunnen daarna desgewenst aanwezig zijn bij mentorgesprekken of als aanspreekpunt fungeren voor de school.

Tip

Veel AMV's hebben een voorkeur voor een gezin met jongere of juist oudere kinderen. Bespreek met de jongere de voor- en nadelen hiervan. Jongere kinderen vragen bijvoorbeeld veel aandacht maar het is wel laagdrempelig om met hen te praten en het voelt vertrouwd voor AMV's die uit grote gezinnen komen. Oudere kinderen kunnen daarentegen meer laten zien hoe het leven in Nederland eruit ziet voor jongeren.

Werving en intakegesprek gezinnen

Het is belangrijk om via verschillende kanalen de gezinnen in de gemeente op de hoogte te brengen van een dergelijk aanbod. In Amersfoort is de informatie verspreid via het eigen netwerk van de organisatie, via (digitale) wervingsacties, via schoolkrantjes en door persoonlijke benadering van potentiële belangstellenden. Met de gezinnen die zich aanmelden is het belangrijk om een uitgebreid intakegesprek te voeren om verwachtingen te verhelderen. Ook kan daarin verkend worden welk type jongere bij het gezin zou passen: leeftijd, geslacht, vraagstelling, intensiteit contact, etc. De

volwassenen moeten een VOG aanvragen en overleggen. Het is belangrijk om gezinnen informatie te geven over de achtergrond van de jongere(n), bijvoorbeeld over de cultuur in het land van herkomst.

Tip

Benoem het project in (digitale) nieuwsbrieven van verschillende scholen. Dit heeft in Amersfoort tot de grootste aanwas van families geleid.

Tip

Geef voorbeelden van hoe het er in de andere families (waar het traject al loopt) eraan toe gaat. Zo krijgen de nieuwe families een beeld van hoe het eruit ziet en waar men tegenaan kan lopen.

Matching

Een goede matching tussen jongere en gezin is cruciaal. Voordat families en jongere aan elkaar worden voorgesteld is het belangrijk aan beiden te vertellen over de ander, zodat ze weten wat ze kunnen verwachten. Vervolgens kunnen de jongere en het gezin aan elkaar worden voorgesteld onder begeleiding van de contactpersoon van de organisatie die dit project uitvoert. Deze persoon is dan al vertrouwd voor zowel jongere als gezin. Een klik tussen de jongere en het gezin is een voorwaarde om een traject te laten starten. Twijfelen gezin of jongere, dan kan een proefperiode worden afgesproken. De betrokken personen/organisaties rondom de jongere kunnen vervolgens (via de mail) met elkaar in contact gebracht worden. Zo weet het gezin, als ze vragen hebben, de betrokken personen te vinden. Hiervoor moet wel toestemming geregeld worden van de jongere! En bij de voogd als de jongere nog geen 18 jaar is.

De jongere bepaalt de invulling van de trajecten in interactie met het gezin. Vaak worden er gedurende het traject andere accenten gelegd: de hulp bij huiswerk mondt bijvoorbeeld uit in vertrouwelijke gesprekken over persoonlijke onderwerpen.

Tip

Bespreek tijdens het matchinggesprek dat er een mail wordt gestuurd naar alle betrokkenen (inclusief jongere en familie) waarin wordt verteld dat er sprake is van een 'tweede familie'; men kan dan zo nodig contact met elkaar opnemen. Stimuleer hiermee dat men contact heeft met elkaar; persoonlijk, per mail of telefonisch.

Tip

Heb aandacht voor geslacht en leeftijd van de kinderen in het gezin. Voor AMV's die weinig taalvaardig zijn, kan het soms beter passen om te matchen met een gezin met kleine kinderen. Pubers zijn vaak verbaal sterk, meer hun eigen leefwereld. Onderling bij elkaar aansluiten kan dan ingewikkelder zijn.

Start van het traject

En dan gaat het traject van start, jongere en gezin gaan met elkaar afspreken. Het blijkt dat er daarbij vaak veel tijd nodig is om elkaar te leren kennen en te weten of de familie en de jongere bij elkaar 'passen'. Het is daarom aan te raden om de eerste maand te volgen wat er gebeurt en daarop aan te sluiten. Bekijk afhankelijk van het verloop van de match hoe verder te gaan. Soms kan meteen al een vervolgspraak gepland worden en soms is het handig om bedenktijd te geven. Ook kan met de jongere besproken worden of hij/zij zelfstandig naar het eerste 'echte' bezoek met de familie toe wil gaan of dat je als begeleiding hier nog wat in kunt betekenen.

Tip

Spreek de eerste periode een vaste dag af in de week. Voor een groot deel van de AMV's is het prettig om structuur hierin aangeboden te krijgen. Bovendien kan op deze manier de begeleider de AMV stimuleren/ondersteunen om naar de afspraak met de tweede familie te gaan.

Tip

Jongeren nemen zelf vaak niet het initiatief voor een afspraak. Zeker de eerste maanden is het belangrijk dat het gezin hierin actief is; jongere uitnodigen, een datum en tijd voorstellen en als de jongere niet kan, meedenken in wat zou kunnen helpen om bij de familie te komen.

Tip

Voor AMV's kan het lastig zijn om aan tafel te zitten en praten. Biedt daarom als familie eerst vooral laagdrempelige activiteiten aan: de hond uitlaten, meekijken met sportactiviteit van een kind, boodschappen doen en koken.

Tip

Wees open; als je vragen hebt over hoe de AMV iets ervaart, of hij/zij iets wel leuk vindt, stel die vraag dan ook. Houd er rekening mee dat de jongere een sociaal wenselijk antwoord kan geven. Maar door het bieden van de mogelijkheid, krijgt de jongere wel op een gegeven moment de ruimte om zelf iets aan te geven. Het is goed om te beseffen dat de zelfsturing laag ligt bij veel AMV's.

“We hebben soms moeite met de communicatie omdat ze tijdens onze afspraken ook veel met anderen bezig is via telefoon of anderen ook uit te nodigen. Een tip is om dit te benoemen. Het ging veel beter toen we dit hadden besproken.”

“Het is handig om te beginnen met spelletjes of koken. Het kan lastig zijn meteen vanaf het begin al veel met elkaar te praten. Bezig zijn met iets waardoor praten niet noodzakelijk is, kan zorgen voor het op een natuurlijke manier ontwikkelen van vertrouwen, terwijl het meteen veel vragen stellen soms juist af kan schrikken.”

“Zeker als jongeren de Nederlandse taal niet goed spreken, vraagt het tijd en creativiteit om elkaar te begrijpen. Cultuurverschillen zijn verrijkend maar af en toe bleek het ook ingewikkeld om met deze verschillen om te gaan.”

“Om in gesprek te raken met de jongere over zijn leven in het land van herkomst, is het handig om te vragen naar dingen uit het dagelijks leven. Zoals het meest favoriete eten, wat zijn moeder lekker kon koken, waar hij mee speelde, etc. Dit is vaak minder bedreigend dan praten over de reden van de vlucht en de vlucht zelf. Als de jongere daar op een gegeven moment over wil vertellen, komt dat vanzelf.”

Wat hebben gezinnen nodig?

Monitoring en ondersteuning

Het is belangrijk dat de projectleider van de betreffende organisatie gedurende het traject de voortgang bewaakt door op vaste momenten contact te hebben met het gezin en de jongere via de telefoon, mail, en bezoeken. Naast contact op de vastgestelde momenten is het van meerwaarde om tussendoor ook contact te hebben over het verloop van het traject (bijvoorbeeld via de app). Dit maakt het voor het gezin makkelijk om kleine dingen te bespreken en er kunnen tips en informatie gedeeld worden. Bij onverhoopte stagnatie kan de betreffende projectleider ondersteuning bieden bij het vinden van een oplossing.

Een intervisieavond waarbij de gezinnen elkaar spreken, begeleid door een deskundige, sluit aan bij de behoefte. Net als een thema-avond over bijvoorbeeld Eritrea en de Eritrese cultuur. Gezinnen in Amersfoort gaven duidelijk aan geen behoefte te hebben aan verdere (verplichte) trainingen, naar hun idee zou dit alleen maar de drempel verhogen om mee te doen aan een dergelijk project. Gezinnen wilden hun tijd vooral besteden aan direct contact met de jongere.

Tip

De uitvoerende organisatie houdt de betrokken personen en instanties goed op de hoogte van het project en geeft zo nodig updates. De betrokken personen en instanties en de tweede familie hebben contact met elkaar als dit nodig is. Doe dit persoonlijk, niet per mail. Het is belangrijk dat alle betrokkenen echt feeling krijgen met het project en in contact willen komen met de tweede familie.

Tip

Maak voor de gezinnen een document met hierin de organisaties/personen die bij de jongeren betrokken zijn en die eventueel in de toekomst belangrijk kunnen worden. Aangevuld met wat elke organisatie doet. Een soort sociale kaart.

Hulpmiddelen voor gezinnen

- Gratis e-learning '[werken met mensen met een vluchtelingenachtergrond](#)'
- De module [Gezond Leven](#). Dit boek is interessant om samen te bekijken en met elkaar in gesprek te gaan. Of samen websites bekijken met filmpjes over hoe dingen gaan in Nederland, zoals www.gezondinnederland.info. Hier vind je filmpjes in verschillende talen.

Bijlage 1 Ervaringen in Amersfoort

Wat doen de gezinnen en jongeren samen?

Er zijn veel enthousiaste en positieve verhalen van jongeren en gezinnen. Eén jongere heeft bijvoorbeeld een altaartje met foto's van haar familie en daar ook een foto van haar tweede familie bij gezet. Bij een ander gezin maakt de jongere samen met de vader van de tweede familie een tafeltje voor de (Eritrese) koffieceremonie. Weer een ander gezin heeft geregeld dat de jongere een sollicitatiegesprek heeft. Veel gezinnen hebben frequent appcontact met de jongere; over leuke dingen, maar ook als de jongere niet lekker in zijn vel zit.

Samen met de jongere worden gezellige dingen gedaan; zwemmen, voetballen, spelletjes, jeugdjournaal kijken, muziek maken, watergevechten houden, samen koken en pannenkoeken bakken, naar voetbalwedstrijden gaan, sporten of naar de film.

Daarnaast helpt de tweede familie bij het huiswerk, kopen ze gezamenlijk een laptop, doen ze samen boodschappen, praten ze over het land van herkomst en over hoe het werkt in Nederland. De jongeren maken kennis met (typisch) Nederlandse dingen zoals Sinterklaas en Sint Maarten, maar ook een wandeling in het bos. Ze lopen bijvoorbeeld mee met de avondvierdaagse. De tweede familie gaat mee naar de huisarts of dat de jongere naar een sportclub kan. Of helpt mee de kast ophalen die op Marktplaats wordt gekocht, repareert een fiets die al een tijdje stuk is of helpt bij het regelen van de OV-chipkaart. Ook helpen gezinnen bij het vinden van een kamer, stage of bijbaan en bij de verhuizing.

Waarom doen de jongeren graag mee?

In de kennismakingsgesprekken met de jongeren werd duidelijk dat ze allemaal buiten de contacten met de begeleider van de woonvoorziening, school en betrokken organisaties geen Nederlands netwerk hebben. Een gedeelte van de jongeren gaf aan eenzaam te zijn, ze hebben een zeer klein sociaal netwerk en/of alleen vrienden (landgenoten) en soms familieleden die woonachtig zijn buiten Amersfoort. De jongeren zijn hard aan het werk om hun weg te vinden in Nederland. Motivatie om mee te doen aan *Mijn Tweede Familie* was vaak de Nederlandse taal beter willen beheersen en de Nederlandse samenleving begrijpen. De meesten bleken daarnaast nog weinig beeld te hebben bij wat ze graag zouden willen of wensen te doen met de tweede familie of waarin ze ondersteund zouden willen worden.

Bij het eindgesprek krijgen de families hoge cijfers, altijd het cijfer 10 (of 100 of 1000). Ze vertellen allemaal dat de tweede familie voor hen zeer belangrijk is. Het leren van de Nederlandse taal en meer te weten komen en kennismaken met de Nederlandse cultuur zijn essentieel voor hen om hun weg te vinden in de Nederlandse samenleving en de tweede familie heeft hen hier goed bij geholpen. De familie biedt hen gezelligheid en steun, zowel praktisch als emotioneel. Het vermindert de stress die deze jongeren vaak hebben. De bezoeken zorgen ervoor dat ze even hun zorgen vergeten, wat essentieel is voor hun welbevinden. Ook noemen de jongeren dat ze het fijn vinden om van de tweede familie advies te krijgen over verschillende zaken waar ze in het dagelijks leven tegenaan lopen. En dat de tweede familie hen vaak helpt met schoolse zaken zoals het maken van huiswerk of meedenken over een opleiding. Ook vinden sommige jongeren het fijn dat de tweede familie zo nodig contacten onderhoudt met school.

Wat zeggen de gezinnen?

Gezinnen wisten de projectmedewerker van SOVEE goed te vinden als er vragen waren over bijvoorbeeld gezinshereniging, financiën of zwemles. Maar ook als het even niet lekker liep om te overleggen over hoe nu verder te gaan. De betrokkenheid van de gezinnen bij de jongeren is groot. Maar niet bij alle trajecten liep het contact vanaf het begin soepel. Het vraagt van families, zeker in het begin, een flinke investering in het goed contact krijgen met de jongeren. Dit betekent bijvoorbeeld zelf veel initiatief nemen. En niet te veel nadruk leggen op het voeren van gesprekken, maar juist laagdrempelige activiteiten ondernemen zoals spelletjes doen, meegaan naar een sportactiviteit van de kinderen, samen jeugdjournaal kijken, etc.

Ook de taalbarrière bleek lastig. Zeker als jongeren niet goed de Nederlandse taal spreken, vraagt het tijd en creativiteit om elkaar te begrijpen. Cultuurverschillen zijn verrijkend maar af en toe bleek het ook ingewikkeld om met deze verschillen om te gaan. Niet altijd was duidelijk wat de jongere prettig vindt. Gezinnen hebben het idee dat jongeren soms sociaal wenselijke antwoorden geven. Gezinnen zijn soms zoekende in het bepalen van hun positie; wat is voor iedereen prettig en werkbaar.

Voor de tweede familie bleek het lastig om te ontdekken wat de verschillende organisaties die ook een rol spelen in het leven van de jongere als taak hebben. Iedereen heeft zijn eigen werkgebied en hierin zit soms overlap. Voor de jongeren is dit ook vaak lastig te begrijpen, daarom werd het door hen juist als erg fijn ervaren dat de tweede familie ook hierbij kon helpen.

Gezinnen hebben het idee dat ze van enorme meerwaarde zijn (geweest) voor de jongere om wegwijs te worden in de Nederlandse samenleving en om de taal beter onder de knie te krijgen. Daarnaast hebben ze zeker het idee dat ze van meerwaarde zijn geweest bij het ondersteunen van het schoolproces door bijvoorbeeld huiswerkbegeleiding en contact met docenten. Hun belangrijkste bijdrage zien zij in het 'gewoon er zijn' voor de jongere als hij/zij dat nodig heeft, 'gewoon net als een vader of moeder zou doen'. Daarnaast geven ze aan dat zij en hun kinderen ook zijn verrijkt door de komst van de jongere, ze geven aan bewuster te zijn van hoe bevoordeeld ze waren, meer te hebben geleerd over de cultuur van de jongere (en ook over de eigen cultuur) en simpelweg een lief persoon in hun leven erbij te hebben gekregen.

Wat zeggen de scholen?

Alle jongeren binnen dit pilotproject, zowel degenen die al een jaar of langer een tweede familie hebben als degenen die later gestart zijn, gaan naar school of volgen een opleiding, dit kan de ISK zijn, het mbo of het NVA (inburgeringscursus).

Scholen benoemen dat de aanwezigheid van de familie zorgt voor minder stress bij bijvoorbeeld verhuizingen. Minder stress resulteert in minder afwezigheid op school. Ook wordt vaak aangegeven dat de tweede familie helpt met huiswerk, dat zij helpen bij het begrijpelijk maken van opdrachten, dat er duidelijke en positieve invloed is op het begrip van de Nederlandse taal en het spreken van Nederlands. Ook gaat er van de familie vaak een positieve stimulans uit naar het behalen van een diploma. Scholen benoemen vaker dat ze zien dat de tweede familie een belangrijke eerste brug is naar Nederlandse contacten en een hulpmiddel bij de integratie in de Nederlandse maatschappij.

Wat zeggen andere samenwerkingspartners?

Ook de organisaties die formele zorg of begeleiding en ondersteuning bieden aan deze jongeren benoemen dat *Mijn Tweede Familie* meerwaarde heeft voor (voormalig) AMV's om hun weg te vinden in Nederland. Zij gaven aan blij te zijn met de tweede familie, vooral omdat ze merken hoeveel de AMV's eraan hebben.

De communicatie met SOVEE ervaren ze als positief, maar door de grote hoeveelheid betrokken partijen wordt afstemming over wie wat doet aanbevolen. Een medewerker geeft aan dat er soms iets worden gedaan door de tweede familie wat haaks staat op wat de betrokken organisatie voor ogen had.

De organisaties zien de tweede familie vooral als een warme plek waar jongeren leuke dingen doen en gezelligheid ervaren, een vergroting van hun netwerk. Ook zien ze het als meerwaarde voor de ontwikkeling van de Nederlandse taal: "Op school spreken ze vaak alsnog in hun eigen taal met klasgenootjes. Bij *Mijn Tweede Familie* moeten ze wel Nederlands spreken en leren ze tegelijk over de Nederlandse cultuur." Of onderwijsprestaties toenemen of verzuim afneemt, vinden ze moeilijk te zeggen, dit hangt vooral samen met de mate van stress van de jongere. Wel geven ze aan dat deze stress mogelijk afneemt door *Mijn Tweede Familie*. Als tip geven ze mee dat het soms beter is met een activiteit te beginnen om kennis te maken. Nederland heeft een praatcultuur, maar dit is soms spannend voor de jongere. Starten met een spelletje of koken wordt aangeraden.

Samengevat

Voor de jongeren is het gezin een plek waar ze zich thuis voelen en die hen ondersteunt bij het opbouwen van hun leven in Nederland. Zowel de jongeren, de gezinnen als de school en ook de andere samenwerkingspartners zien de tweede familie als positief en behoorlijk cruciaal voor de ontwikkeling van de jongeren in Nederland. Voor de jongeren is het gezin dé manier geweest om de taal beter te leren en zich meer thuis te voelen in de nieuwe samenleving. Ook hebben de gezinnen het belangrijke rol in het verminderen van stress en het (psychosociaal) welzijn van de jongeren.

De gezinnen geven aan zich voldoende toegerust te voelen om ondersteuning te bieden aan deze jongeren. Ze zien een enorme meerwaarde in het hebben van een tweede familie voor deze jongeren. Het opstarten van de trajecten en het vinden van een weg in de communicatie met de jongere, maar ook in het samenwerken met de enorme hoeveelheid aan instanties en personen die betrokken is bij de jongere, ging zeker niet zonder slag of stoot. Dit zijn dan ook zaken waarvan tevoren goed over nagedacht moet worden.

Gezinnen gaven duidelijk aan geen behoefte te hebben aan een (verplichte) training om geen onnodige drempels op te werpen voor deelname. Wel zijn de uitwisseling met andere tweede families, de ondersteuning vanuit SOVEE, de intervisieavond en thema-avonden als zeer waardevol (en onontbeerlijk) ervaren.

Al met al kan gesteld worden dat het pilotproject *Mijn Tweede Familie* succesvol is geweest en dat het aanbeveling verdient om dit voort te zetten in Amersfoort maar zeker ook in andere gemeenten in Nederland waar (voormalig) AMV's wonen.

Bijlage 2 Documentatie van SOVEE

- Intakeformulier gezinnen
- Intakeformulier jongeren
- Voorgangsformulier gezinnen
- Procesbeschrijving

Arthur van Schendelstraat 600 2^e etage
Utrecht
030 234 98 00
www.pharos.nl

Gezondheid en kwaliteit van zorg voor iedereen